

Om livsmedelsförsörjningen

Eva Björklund

När Sovjet föll samman kollapsade Kubas livsmedelsproduktion som varit uppbyggd industriellt med konstgödsel, kemiska bekämpningsmedel, traktorer, skördemaskiner och olja. Men mycket snabbt växlade landet om till ekologiskt småskaligt jordbruk efter 1990. Det var så framgångsrikt att Kuba snart visade upp den bästa jordbruksutvecklingen i Latinamerika och Karibien med en årlig tillväxt på 4,2 procent/capita 1996-2005 att jämföra med 0 procent i resten av området enligt FAO.

Omväxlingen bestod av decentralisering, uppdelning av statliga storjordbruk i mindre och främjandet av kooperativ av olika slag och upplåtelse av mark för privat bruk. Antalet jordbruk för livsmedelsproduktion mer än fördubblades innefattande 380 000 stadsjordbruk förutom landsbygdens. Metoder för ekologiskt jordbruk som utvecklats under 80-talet spreds effektivt genom ett finmaskigt nätverk av agronomer över hela landet. Lokala jordbruksmarknader öppnades för direkt försäljning utan mellanhänder. Livsmedelsproduktionen i dessa former ökade till att täcka 65 procent av konsumtionen. Stadsodlingarna tillgodoser 70 procent eller mer av behovet av färska grönsaker i de stora städerna, till och med i Havanna. De bidrar också stort till mathållningen för turisterna.

Över hela Latinamerika, och världen, väckte detta starkt intresse. Inget annat land hade uppnått sådana framgångar med ekologiskt jordbruk, stadsjordbruk och biologisk mångfald. Det minskade också energiförbrukning, avstånd och transportbehov mellan produktion och konsumtion.

En vandringsägen om importberoende

Inför denna "omöjlighet", och särskilt i ett socialistiskt land, uppstod snart påståenden om att Kuba var beroende av omfattande livsmedelsimport för att föda sin befolkning. Det startade med en artikel från Center for Global Food Issues i Houston, centrum för USAs industrijordbruk: "Kubaner svälter på en lögn diet". Artikeln byggde på att en talesperson för kubanska jordbruksdepartementet skulle ha erkänt att 84 procent av livsmedlen importerades. Skadeglädjen spreds snabbt via internationella medieindustrin.

Kubas livsmedelsimport har minskat stadigt efter den kraftiga ökningen på grund av livsmedelskrisen i början av 90-talet. De 84 procenten härrör från en intervju 2007 med en statssekreterare på ekonomidepartementet. Den avsåg landets höga utgifter för importerade varor till världsmarknadspris för "familjekorgen" (den ranson av bristvaror som alla invånare har rätt att inhandla till kraftigt subventionerat pris).

Kubas totalimport 2010 uppgick till ≈ 70 miljarder kronor (10,6 miljarder peso) varav djur och livsmedel ≈ 10 miljarder kr (1,5 miljarder peso), varav ≈ 3 miljarder kr (410 miljoner peso) från USA, dvs mindre än 30 %, som ett begränsat undantag från USAs förbud mot "handel med

Jordbruksmarknad. Närodlat utbud varierar med säsong. Foto Jan Strömdahl.

fienden”.

10 miljarder kronor i importkostnader för mat till 11 miljoner invånare blir mindre än 1 000 kr /invånare per år. Det förstår var och en som räknar efter att detta inte kan klara 80 procent av livsmedelsförsörjningen. Den allra största delen av livsmedlen står det kubanska jordbruket och boskapsskötseln för.

Inhemsk ekologisk och småskalig odling har kunnat tillgodose behovet av rotfrukter, grönsaker, ägg, fisk med mera, och kött ungefär till hälften (JE: Mest odlar man tobak och socker). Det som fortfarande behöver importeras är framför allt vete (672 ton, vete tål inte klimatet), ris (238 ton, knappt 50 procent av konsumtionen), tommjöl (194 ton). Det totala importberoendet för livsmedel anges till 16 procent, ironisk nog precis motsatsen till den siffra som legat till grund för påståendet att kubanerna inte kan livnära sig själva.

Trots förödande orkaner - ingen undernäring

2007 kunde FAO (FNs Livsmedels- och Jordbruksorgan) konstatera att kubanernas genomsnittliga dagliga näringsintag var det högsta i Latinamerika och Karibien, med 3 200 kalorier/capita, dessutom näringsmässigt förhållandevis väl balanserade. Men hösten 2008 drabbades Kuba av de värsta orkanerna i historisk tid. Tre orkaner i följd under ett par månader åstadkom enorma skador på över en halv miljon bostäder (över 15 % av beståndet) varav 90.000 raserades totalt. Stora delar av alla bananodlingar, sockerfält, frukt- och grönsaksodlingar raserades eller dränktes. Aldrig tidigare har infrastruktur, bostäder och jordbruk skadats i sådan omfattning. Kostnaderna för skadorna uppgick till drygt 70 miljarder svenska kronor motsvarande nästan 20 procent av ett års bruttonationalprodukt. Och Kuba måste det året importera 55 procent av livsmedelsbehovet till en kostnad av 20 miljarder kronor.

Men ett redan ett par år efter orkanhösten 2008 konstaterade FAO att Kuba hade hämtat sig otroligt snabbt, tack vara sin jordbruksmodell. FN:s barnfond UNICEF bekräftade att Kuba är det enda land i Latinamerika och Karibien som utrotat undernäring bland barn. Också FN:s organ för jordbruk och livsmedel, FAO, konstaterade i december 2009 att Kuba är det land som kommit längst på området i Latinamerika.

Några källor

- Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), *The State of Food and Agriculture 2006* (Rome: FAO, 2006), fao.org
- MINAG Informe del Ministerio de la Agricultura a la Comisión Agroalimentaria de la Asamblea Nacional, May 14, 2008 (MINAG: Havana, Cuba, 2008).
- Dennis T. Avery, “Cubans Starve on Diet of Lies,” April 2, 2009, cgfi.org
- Fernando Funes, Miguel A. Altieri, and Peter Rosset, “The Avery Diet: The Hudson’s Institute Misinformation Campaign Against Cuban Agriculture,” May 2009, globalalternatives.org
- FAO, *Ibid*; FAOSTAT Food Supply Database 2010, faostat.fao.org

